

բուան Ս. Կարապետ անուամբ եկեղեցի մը. խորհուրդ վարժարան մը. գիշազցիները տակաւին իրենց նստակցութեան վիճակին մէջ են: Սին Ս. Գեորգի ու խառն տեղին, ուր նշանաւոր է կրօնագործ աւագները: Կը նամարտի թէ հայք հաս երկու հարիւր ուսերի առաջ գաղթած ըլլան: — 144 Որպէիբ վերնագրի տակ, լրագրեր տեղւոյն ազգային կրթական և ուսումնական ժողովրդներու մասին օրինակ որ սուր գիտելութիւններ կ'ընեն: — Մանգուսի մէջ պահաւ չեն նստել ժողովրդեան ուշադրութեամբ յայտնուիտ, որով թերթը զեռ աւելի հետաքրքրական կը դառնայ: Մանգուսի իր հոգի պարտաւորութիւնն էր, այսինքն իր բաժնետիրաց իրեն նուէր գրքի ձեռք խոստացած է Նորեկի թարգմանութիւնը: մեք ինչ որ կը յիշենք մեր լրագրութեան մէջ եղած չէ այսքան մեծ ծաւալով և բազմազգայնութիւնով հարուստ ամենագին թերթ մը, որ բաշի իր սովորական թերթին, ընթերցողաց նոյն իսկ ձրի գրքեր ալ բաժնէ: աս ապագայ մ'է որ Մանգուսի թարգմանութիւնը շատ ընթերցողներ ունի և շատ ալ աւարտած: Մեր լրագրութեան մէջ այսպիսի նորաշնորհ աւանդակներ թիւն մը միջնարանական է և ուրախութիւն:

Բիւզանդիոն 1603. — Հոգեւոր Գիտակ' կրօնական բնէն ամանորի առթիւ, հոգեւոր պաշտօնի խորհրդանշանութիւններ կը իրականացնեն:

ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ Ինքն եւս ինքնաշարժով կ'երթնաւ հոգեւոր խորհրդ մը: — (1607 Միւնիչի յոյստանագիրը Ս. Միւնիչի առթիւ, անմանաւոր ինքնաշարժ կը հառէ հասարակ, կրօնքի և մտնէրու վերջ. զա ջրիտանական վարդապետութեան քաղաք մ'է, որ ընթերցողը կը մշէ բարոյն և առաքինութեան: — 1610 Յովհ. Յ. Աւան Պիւնիէի կ'աւան տեղեկացրական կոնիկ յոյստան մէջ գրած է. ուսկից կ'իմանանք որ Պրատայի կուսակալութեան ալը ոչ աւան ծանոթ քաղաքի մէջ կան 5300 Հայ լուսաւորականք, 600 կաթոլիկէն Հայք և 450 Հայ բողոքականք: Քաղաքի ազգային կրթական և առաջնորդական վիճակն անհոգեւորացի գտած է: — 1614 Տոք. Եղիս. Պարսեան Հայ վանդեղից վրայ կը շարունակէ իր նկարագրութիւնը: ներք, համառօտ տեղեկութիւններ կ'առ առաջ կրօնկալի Փորձակներ, Հեթանոս վանքի, Ս. Կարապետի վանքի, Ս. Աստուածանի վանքի, Գառնիկ եղնաւորի վանքի, Քրիստոսի վանքի, Տիւրքաշէնի վանքի, Խաչակարների վանքի: Ս. Կարապետի վանքի (որ Միւնիչի Ս. Կարապետ ալ կը կոչուի) համար կը գրէ հետեւեալը.

“Ժողովրդական ասանդութիւնը կ'ըսէ թէ երբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կեսարիայէն Ս. Կարապետի մասնաւոր կը բերէր ջրիտակ, կ'անանի կրօնկալի ջրիտակը Հայրապետի վանքին մասին ի թիւին աւան: Իմ ժողովրդական ինտ քաղաք թաւառած պահուն, լորին վրայի մասունքով կ'գործուի: Ամբիւսպետ փառաւոր կ'ենեն և կը գտնեն այս վանքին տեղւոյն վրայ միջնաւոր պահուն: Ս. Գրիգորի վրայ, Լուսաւորիչը կը կրօնակը չենէն այս վանքը, և կ'անուանէր այս Միւնիչի Ս. Կարապետ: Միջոյն մասունքին կտոր մ'առնէ կ'ընէ, ուր կ'ենայ, կ'ընեն միջնաւոր: Երբ որ վանքի Տաճարը փոքր և քարտկիւր չենուած պարզ չենէր մ'է, առաջին թուականին է արձանագրութեան:”

Ռուսահայ թղթակից մը (1616) կը յիշատակէ վերապատ Շիրակազգէի Քրիստ վեպի նիւթը, և համառօտ կը նկարագրէ նոյն վիպասանին վերջին կիցիքն անուն ծանօթ առաւել յայտնականութիւնը: այդ գործի քննադատութիւնը արդէն երկարորեն պարզուած է Միւնիչի լրագրի մէջ: Կիցիքի մասին քննադատը հակառակ տեսութիւններ ներկայացուցին: Այս թղթակիցն ալ կ'ընէ, զիսկ մշակութեան կարեւոր կը դասի: Տրապիզոնէն (1617) Մ. Ռաֆայէլեան վարժապետը տեղւոյն Բլան, Հայ Լուսաւորական և կաթոլիկէն հասարակութեան եկեղեցիներու և կրօնական զգացմանց վրայ կը խօսի: Համազգային երկու հասարակութեանց եկեղեցիներու տիւր և ոգորակի վիճակը կը պարզէ. կաթոլիկէն հասարակութիւնը աւելի դատապարտելի կը գտնէ, պատճառ. վասն զի այդ ժողովուրդը իր եկեղեցւոյ երգեցողութեան և գերեզմաններու խմամբ անփութ է անազգայ: Գրութեան մէջ բնաւ չափազանցութիւն չկայ: Չենք գիտէր որ այդ յոյստանի ոգին նկատառութեան պիտի առնուի, թէ մեռելական անտարբերութիւնը զառնելով պիտի յաղթանակէ: Մարաքիտէն է այդ ժողովուրդը, ցնցուի է մի քիչ: — 1627 Կարեւոր է Միւնիչի Հայ հասարակութեան եկեղեցական օրրաւ խմամ գործերու մասին քննութեան արձանի տեղեկութիւններ հաղորդած է: Բիւզանդիոն իր տեղադրի Հայ թերթներէն առաւելութիւն մ'ունի Հայ գրական նիւթներու մասնաւոր եկեղեցական խնդիրներու վրայ երբեք երբեք յուզող տեսութիւններ հրատարակելով, միայն փափաքելի էր որ թարգմանի ինքն անմամբ առաւորողը, ընկերակցութեան յոյստաններ ալ ան պահաւ չընէր իր մեծածաւալ թերթին: Լրագրեր մի միայն լուրերու հարուստ շանմարան պէտք է ըլլայ: Այս և մարերու առաջնորդ և բարեբեր խաղաղան և զայս կատարելու համար նոյն պատուական “Հայաթերթ” յի յարկելի Պետին վարժութիւն և ձեռնաստութիւն չի պակսիր:

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.

ՌՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՄ. Հ. Ս. — Իմն յաւաքը և ընդ	97
Բանաստեղծականք. — ԹԱՍՏՈՅ. — Արկածը Ոլիմպիկ և Սիփիլոնիայ. Թարգմ. Հ. ԱՅԱՆՆԱՅ. Հ. ՏԻՐԱՅԱՆ	102
ՍԱՐԵԱՆ. Հ. Ս. — Տարրիքնալիսմութիւն	107
ՕՍՍԻԱՆ. — Կոմիայ. — Կարոտի պատմիւրգ. մի. Թարգմ. Հ. ՍԱՐԵԱՆ, ՂԱՅԻԿԱՆ	112
Մ. ՇՈՐԱՅԱՆ. — Միտանիւրգալիսմ	119
Ք. Վ. Յ. ՆՅՈՒՆ. — Արարիւն. — Էջմիածին. Թարգմ. ՍԱՐԵԱՆ. Հ. Ս.	122
Ա. ՊՈՅԱՆՈՅ. — Նորոյ. Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԱՆ	127
Հայ Միտանիլ օտար թիրթիրու մէջ	135
ՅՐԻՆԱՅԱՆ. Հ. Ք. — Գրիգոր Արծիւնի	138
Նամակ. — Բաղնիսմիւրգի առ “Սուրբանիսմիւրգի”	143
ԿՈՒՆՏՈՅ ՄԻՆԱՅԻ. — Վիկտոր Վիկտ. Թարգմ. Հ. ԱՐԵԱՆ ՂԱՅԻԿԱՆ	145
ԵՐԵՄ. Հ. Ս. — Հանգիւն. Հանգիւնք.	149